

**ΜΑΙΡΗ
ΚΟΝΤΖΟΓΛΟΥ**

**Οι
μεσημβρινοί
της ζωής**

ΜΕΣΟΝΥΚΤΙΟ

Β' ΜΕΡΟΣ

ΜΕΤΑΙΧΜΙΩ

Στην καρδιά της καταγίδας

Άναψε ένα τσιγάρο η Βασιλική, τράβηξε μια τζούρα, πίκρα γέμισε το στόμα της, το έσβησε αμέσως.

– Παλιόπραμα..., μουρμούρισε.

Και τι δεν της έλεγε ο γιος της για το τσιγάρο, αυτή εκεί, το δικό της. «Δεν καπνίζω πολλά, τσόνι μ’» του δικαιολογιόταν και τα μάτια της άστραφταν από αγάπη. «Κανένα, μαμά Βασιλική, κανένα!» τη μάλωνε εκείνος, αλλά τόσο γλυκά, που ποτέ δεν πίστεψε πόσο κακό έκανε.

Η άλλη την κοίταζε αμίλητη, λίγο την ήξερε, πιο πολύ από τα λεγόμενα της κόρης της –και αυτά μέσες άκρες–, δεν κατάλαβε τι την είχε πειράξει εκείνη τη στιγμή.

Σηκώθηκε η Βασιλική –δεν τη χωρούσε ο τόπος– και άνοιξε το πρώτο συρτάρι της μεγάλης σερβάντας για να πάρει τον καπνό της· δεν τον χρειαζόταν εκείνη τη στιγμή, αλλά το έκανε έτσι, από αμηχανία. Παρ’ όλα αυτά έστριψε και άναψε άλλο, φύσηξε τον καπνό από τα πνευμόνια της, τίναξε τη στάχτη και γέμισε πάλι τα ποτήρια με τσίπουρο.

«Πόνεσα... πονούσα... πονάω...» ήθελε να πει της Ιλαρίας, αισθανόταν πως ζήλευε τη ζωή της – «Με τον ίδιο άντρα αγαπημένοι ως το τέλος!» είχε θαυμάσει τις προάλλες, σίγουρα η κόρη της θα της τα είχε προλάβει.

* Πουλάκι μου.

Ήθελε να της εξηγήσει πως κουβαλούσε πολλές πληγές, αλλά... Αλλά είδε τα θλιμμένα μάτια της, η Ιλαρία ήταν ένας χαρούμενος άνθρωπος, το ήξερε, το καταλάβαινε, ένας χαρούμενος άνθρωπος που είχε παλέψει πολύ και ακόμη πάλευε, και: Χριστέ μου, σκέφτηκε, τι να πει κι αυτή; Τι άλλο να περιμένει;

Δεν μίλησε, δεν παραπονέθηκε η Βασιλική για τις δικές της πληγές. Αν ήθελε η άλλη να τη βλέπει χαρούμενη με μια ζωή ζηλευτή, ας την έβλεπε έτσι. Ίσως αυτό να ήταν καλύτερο. Και για τις δυο τους.

Τώρα το δωμάτιο είχε γεμίσει σκιές. Τα πάντα είχαν πάρει άλλες διαστάσεις, όπως άλλη διάσταση είχε πάρει και η αλήθεια που χτυπούσε τις πόρτες της ζωής τους και απαιτούσε να μπει και να βάλει τα πράγματα στη θέση τους. Ή να τα τινάζει όλα στον αέρα.

– Πριν συνεχίσω, θέλω να δω το παιδί.

Ανέβηκαν τη σκάλα όσο πιο αθόρυβα μπορούσαν, έτριξε σε κάθε τους βήμα – η υγρασία της θάλασσας είχε τρυπώσει και στο σπίτι, έκανε τα σκαλιά να βογκάνε, όπως και οι δυο γυναίκες. Ανέβηκαν στις μύτες των ποδιών τους μην και ξυπνήσουν το μωρό. Αν υπήρχε κάποιος αμόλυντος, κάτι ελπιδοφόρο στη ζωή τους, ήταν αυτό το παιδί.

Το βρήκαν να κοιμάται ήρεμο, με ένα αδιόρατο χαμόγελο στα χειλάκια του. Κρατούσε σφιχτά ένα μαλακό αρκουδάκι και η λεπτή κουβερτούλα είχε φύγει από πάνω του, είδαν το κορμάκι του να ανεβοκατεβαίνει ήρεμα καθώς ανέπνεε.

Η Ιλαρία το σκέπασε με απαλές κινήσεις και το σταύρωσε, η Βασιλική δάκρυσε – να αυτή ήταν η ευτυχία.

– Αυτή είναι η *δική μας* αλήθεια, Ιλαρία, και την τράβηξε απαλά, να βγούνε από την κάμαρα.

Δεν ήξερε ακόμα τις αλήθειες όλων και είχε δικαίωμα να τις μάθει.

Η μοναξιά έχει ένα πρόσωπο

ΙΛΑΡΙΑ

Τέλειωνε ο Σεπτέμβρης και είχαν αρχίσει πρόωρα κάτι κρύα, που αναστάτωσαν τις νοικοκυρές, αφού δεν είχαν φροντίσει να βγάλουν τα χειμωνιάτικα ούτε να στρώσουν τα σπίτια, δουλειά που την έκαναν πάντα λίγο πριν από του Αϊ-Δημήτρη. Ήταν απόγευμα, και ο ουρανός, μολύβι από τα σύννεφα, προσπαθούσε να απαλλαγεί από το νερό που κουβαλούσαν μέσα τους, αλλά ένας βαρδάρης –που σιγά σιγά εξασθενούσε, έπειτα από δύο μέρες που φύσαγε δυνατά– ακόμα τον καθυστερούσε. Όχι, δεν θα άδειαζε έτσι γρήγορα ο ουρανός, ο βαρδάρης ήταν ο κυρίαρχος των καιρικών φαινομένων σ' αυτή την πόλη, θα καθυστερούσε την μπόρα όσο ήθελε αυτός, θα χρειαζόταν κάνα δώρο ακόμη για να την αφήσει να ξεσπάσει.

Περίμενε τον Οκάν η Λάρα κάτω στη θάλασσα, το αφεντικό της, ο Γάλλος διπλωμάτης, έφευγε σε λίγες μέρες με μετάθεση και την είχε συστήσει ανεπιφύλακτα στον επόμενο εργοδότη της, ένα ζευγάρι επίσης Γάλλων – ο σύζυγος ήταν πρόξενος, η σύζυγος μια κοσμική γυναίκα που δεν επιθυμούσε να έχει την παραμικρή σχέση με την κουζίνα.

Είχε πάει να τους γνωρίσει και να συζητήσει, κατά κάποιον τρόπο, μαζί τους η Λάρα, ούτε μισή ωρίτσα δεν κάνανε, οι συστάσεις του διπλωμάτη έφταναν και περίσσευαν, σε δυο τρεις μέρες

θα ξεκινούσε, μόλις εκείνοι θα τακτοποιούσαν λίγο το σπίτι, ένα σπίτι αριστούργημα, δίπλα στη θάλασσα και χαμένο ανάμεσα σε πεύκα και λεμονιές. Τελείωσε γρήγορα γρήγορα τις συζητήσεις και τη συμφωνία, όπως το είχε φανταστεί και όπως το είχε υπολογίσει, και πήγε με το τραμ στο κέντρο, λίγο πιο πάνω από την περιοχή του Λευκού Πύργου, εκεί όπου βρισκόταν το μεγάλο καπνομάγαζο –εργοστάσιο ολόκληρο στην πραγματικότητα– στο οποίο δούλευε ο αγαπημένος της. Είχαν συνεννοηθεί από την προηγούμενη μέρα, σπάνιζαν τέτοιες ευκαιρίες, φόραγε και το καλό της φουστάνι, ομορφιά και νιάτα που έσφυζαν από ζωή, από τη χαρά αυτού που θα ερχόταν.

Έκαναν μια βόλτα στην παραλία με αργό βήμα, απολαμβάνοντας το τοπίο –τι κι αν έκανε κύο, τι κι αν ετοιμαζόταν να βρέξει–, κάθισαν σε ένα ζαχαροπλαστείο, έφαγαν μπαμπά ο ρουμ και ήπιαν βουσσινάδα, γέλασαν με κάθε κουβέντα που αντάλλαξαν, όπως τότε που ήτανε παιδιά, και κοιτάχτηκαν ερωτευμένοι –και ελεύθεροι– στα μάτια, όπως σπάνια μπορούσαν να το κάνουν.

Όταν πήραν τον δρόμο της επιστροφής –σούρουπο πια και με τις πρώτες ψιχάλες να ταλαντεύονται, έτοιμες να πέσουν από τα σύννεφα–, πέρασαν μπροστά από τα γραφεία της επιχείρησης, που είχαν κλείσει προ πολλού.

– Πάμε πάνω, πρότεινε ο Οκάν. Τέτοια ώρα ο φύλακας πάει για να πάρει το βραδινό του κρασί από την ταβέρνα.

Το βρήκε σαν παιχνίδι η Ιλαρία να πάει στη δουλειά του Οκάν, να δει τον χώρο όπου περνούσε τη μέρα του, να μυρίσει και να χαϊδέψει ό,τι άγγιζε καθημερινά ο αγαπημένος της.

Ξεκλείδωσε γρήγορα γρήγορα αυτός, την έχωσε από τη μισάνοιχτη πόρτα και πάλι κλείδωσε πίσω του, ανέβηκαν τρέχοντας και γελώντας τα σκαλοπάτια –μεγάλα μαρμαρίνα σκαλοπάτια– και, αφού διέσχισαν βιαστικά έναν μακρύ διάδρομο, χώθηκαν σε μια ψηλή πόρτα που έδειξε ο Οκάν. Ήταν ένα μεγάλο, ευρύχωρο γραφείο, που η μια του πλευρά ήταν όλο τζάμι.

Την τράβηξε προς τα κει, και με έκπληξη η κοπέλα διαπίστωσε ότι από το τζάμι φαινόταν κάτω ο χώρος όπου δούλευαν οι εργάτες και οι εργάτριες. Μισοβλέποντας τους πάγκους στην αρχή, με το λιγοστό φως να μπαίνει από κάτι μακρόστενα παράθυρα που βρίσκονταν ψηλά, πολύ ψηλά, σχεδόν στο ταβάνι, όταν συνήθισαν τα μάτια της στο μισοσκόταδο είδε τον τεράστιο χώρο με όλες του τις λεπτομέρειες.

– Από δω τους κατευθύνεις; ρώτησε εντυπωσιασμένη τον Οκάν.

– Όχι. Είμαι συνήθως κοντά τους, αλλά πολλές φορές χρειάζεται να κάνω κάτι και από δω.

– Και οι άλλοι; Οι ανώτεροι από σένα; Πού είναι τα γραφεία τους;

Γέλασε ο Οκάν, η Λάρα εκείνη τη στιγμή τού θύμιζε τόσο πολύ το μικρό, περίεργο κορίτσι της Πόλης, την πήρε απ' το χέρι και την οδήγησε στο γραφείο του διευθυντή.

– Καλύτερα ας μην πιάσουμε τίποτα, της είπε.

Είχε πολυτέλεια το γραφείο, αλλά όχι τίποτα το υπερβολικό – το σπίτι του Γάλλου διπλωμάτη είχε πολύ μεγαλύτερη χλιδή. Πήρε στα χέρια της μια κορνίζα με φωτογραφία πάνω από το γραφείο του διευθυντή η Λαρώ, δεν έβλεπε καλά, και:

– Άναψε λίγο το αμπαζούρ..., παρακάλεσε τον Οκάν.

Χατίρι δεν της χαλούσε, και σε μια δέσμη κίτρινου φωτός που έπεσε πάνω στο γραφείο η Λαρώ είδε μια κοπέλα με ανοιχτόχρωμα μαλλιά –ξανθά θα 'ταν– και ανοιχτά μάτια –μάλλον γαλάζια,

λοιπόν—, που της χαμογελούσε ψυχρά και με απόλυτη γνώση τού ότι ήταν ανώτερή της.

— Η κόρη του διευθυντή, απάντησε ο Οκάν όταν τον ρώτησε ποια ήταν, και το κορίτσι αισθάνθηκε ένα κρύο χέρι να της σφίγγει την καρδιά.

Εκείνο το απόγευμα στο τέλος του Σεπτεμβρίου, όταν τα σύννεφα νίκησαν τελικά τον αέρα και άρχισε μια σιγανή αλλά επίμονη βροχή πάνω από την πόλη, που κράτησε σχεδόν μια ολόκληρη μέρα, οι δυο ερωτευμένοι έκαναν έρωτα με ατέλειωτη λαχτάρα και πάθος μέσα στο γραφείο του Οκάν, που έβλεπε προς τη μεγάλη αίθουσα, το συσκευαστήριο.

Εκείνη την ώρα ήταν έρημο και μουγγό, και μόνο μια επίμονη μυρωδιά, η μυρωδιά του καπνού, διάχυτη παντού, θύμιζε στον Οκάν ότι το πρωί θα γέμιζε πάλι από τους χαρούμενους εργάτες —το να έχεις δουλειά εκείνες τις δύσκολες μέρες ήταν σχεδόν ευτυχία—, τους εργάτες και τις εργάτριες που, ενώ τα χέρια τους θα δούλευαν ασταμάτητα υπό το άγρυπνο μάτι του επόπτη, τα στόματά τους θα μιλούσαν με τρόπο στον διπλανό ή στην απέναντι — τα πολλά πολλά μπορεί να απαγορεύονταν, αλλά τα μάτια, χαρούμενα ή λυπημένα, θα συμπλήρωναν όσα δεν θα μπορούσε να πει το στόμα.

Η Ιλαρία, με τη σκέψη στο υπεροπτικό χαμόγελο της ξανθιάς κοπέλας της φωτογραφίας, δόθηκε στον Οκάν όπως ποτέ άλλοτε, χωρίς δισταγμούς και προφυλάξεις, κάτι μέσα της της έλεγε ότι μπορεί και να τον έχανε κάποτε, ενώ ποτέ μέχρι τότε, στα τρία χρόνια που κρατούσε αυτή η ερωτική σχέση, δεν το είχε σκεφτεί. Και ο Οκάν, ερεθισμένος περισσότερο από την ελευθερία με την οποία του επέτρεψε να της κάνει έρωτα, την έκανε δική του και μία

και δύο και τρεις φορές – την αγαπούσε, την ήθελε γυναίκα του, κι αν αυτό δεν γινόταν, τουλάχιστον ας είχε ένα παιδί από εκείνη...

Ο Δεκέμβρης εκείνης της χρονιάς, αν και πλησίαζαν Χριστούγεννα, ήταν ακόμα ζεστός και υγρός. Ασήκωτη η ομίχλη πάνω από την πόλη, δεν επέτρεψε για πολλές μέρες στον ήλιο να φανεί, δεν εξελίχθηκε σε κάτι πιο δραστικό και καμία στάλα βροχής δεν βγήκε μέσα από τα σπλάχνα της.

Είχε βραδιάσει νωρίς, και η ομίχλη, ολόλευκη και πυκνή, έκοβε σε φέτες τη νύχτα και μόνο τόπους τόπους μπορούσε να δει κανείς τη μικρή αυλή της Ιλαρίας και του Δαμιανού, όχι όλη την εικόνα. Δεν έκανε πολύ κρύο· μόνο η υγρασία, βαριά σαν θλιμμένη καρδιά, νότιζε τα πάντα, τους τοίχους, τις πέτρες στο καλντερίμι, τα κεραμίδια, τα μάγουλα, τα βλέμματα – που γίνονταν πιο επίμονα τώρα, αφού έπρεπε να τρυπήσουν το σύννεφο, να δούνε από μέσα.

Ο Δαμιανός καθόταν στο πεζούλι και με ένα τέτοιο επίμονο βλέμμα ατένιζε τον ορίζοντα, αλλού ήθελε να κοιτάξει, αλλά δεν το έκανε, προσπαθούσε εδώ και ώρα να σκίσει την ομίχλη, μήπως και κατάφερνε να δει τα φώτα της πόλης κάτω κι έτσι να προσδιορίζε τη θέση της θάλασσας, εκεί όπου ήθελε να πέσει και να γλιτώσει για πάντα. Ανεξιχνίαστο το πρόσωπό του, έμενε ακίνητο. Μόνο τα όμορφα χέρια του με τις φουσκωμένες φλέβες είχαν έκφραση, φανέρωναν την αγωνία του, την εσωτερική του πάλη.

Η Ιλαρία μέσα στον κοινόχρηστο καμπινέ έβγαζε τα σωθικά της από τον εμετό –δεύτερη φορά μετά το βραδινό φαγητό, το σημείωσε αυτό ο Δαμιανός στο μυαλό του–, και ο ήχος έφτανε ως το πεζούλι όπου καθόταν το παλικάρι, έφτανε ανεμπόδιστος, αφού μόνο μια λεπτή πόρτα χώριζε τον ασβεστωμένο χώρο από την αυλή.

Βγήκε χλωμή και με βρεγμένο το πρόσωπο, έσιαξε λίγο το φουστάνι της, που ήδη είχε αρχίσει να τη σφίγγει στη μέση, σκούπισε τα χέρια στην ποδιά της και προσπάθησε με τα δάχτυλα να τιθασεύσει τα μαλλιά που είχαν ξεφύγει από τον κότσο της.

– Σε πείραξε κάτι; τη ρώτησε με ενδιαφέρον και την ξάφνιασε πάλι.

Παρατηρούσε ότι τον τελευταίο καιρό είχε αλλάξει κάπως στάση απέναντί της, αυτός που ποτέ δεν της απηύθυνε τον λόγο πρώτος και μόνο σε ερωτήσεις απαντούσε, αυτός τώρα, σιγά και δειλά, προσπαθούσε –αδέξια, βέβαια– να της ανοίξει κουβέντα. Ύστερα από εκείνη τη νύχτα...

– Μάλλον..., ψιθύρισε βιαστικά η Ιλαρία και χώθηκε στο σπίτι.

Κάθισε στο κρεβάτι, που έτριξε – έπρεπε να βάλει εφημερίδες ανάμεσα στις σούστες, το βράδυ ξυπνούσε κάθε φορά που ο άντρας της γυρνούσε μες στον ύπνο του. Μάζεψε τη σκέψη της, είχε άλλα προβλήματα τώρα, δεν ήταν οι σούστες το θέμα.

Αναστέναξε. Ήταν κουρασμένη, πόσο κουρασμένη ήταν... Μεγάλο το καινούργιο σπίτι, μεγάλες και οι απαιτήσεις των καινούργιων αφεντικών, για μαγείρισσα είχε πάει φυσικά, ήξερε ότι θα μαγείρευε πολύ, αλλά ούτε καν μπορούσε να φανταστεί ότι τρία άτομα –πατέρας, μάνα και παιδί– θα είχαν τόσο πολλές απαιτήσεις, ότι θα έπρεπε να φτιάχνει και τρία και τέσσερα φαγητά τη μέρα –δύο γλυκά απαραίτητως, εκατοντάδες μπουκάλια λεμονάδα, μανταρινάδα και πορτοκαλάδα– ή ότι θα είχαν τόσα τραπεζώματα, πιο πολλά και από του διπλωμάτη.

Κι όμως, τώρα που είχε στα χέρια της εκείνο το υπέροχο στολίδι, τώρα που μπορούσε να στολίζει και το δικό της χριστουγεννιάτικο δέντρο, θα ξεχνούσε όλη της την κούραση. Να ξεκουραστεί λίγο. Μόνο για λίγο. Και μετά... μετά να στολίζει το δεντράκι της, να βάλει και την υπέροχη τσαγιέρα της. Πόσο υπέροχη! Ποτέ δεν

είχε για δικό της ένα τόσο όμορφο πράγμα η Ιλαρία, ποτέ, μόνο τώρα, μόνο αυτό...

Κοίταξε γύρω της. Πόσο θα 'θελε να πέσει και να κοιμηθεί, να μη σκεφτεί τίποτα, να βυθιστεί στον ύπνο και να γλιτώσει από τις σκέψεις, από τη σκέψη, τη συγκεκριμένη αυτή σκέψη, που την έδιωχνε συνέχεια, και εκείνη, σαν ενοχλητική μύγα, γύριζε και ξαναγύριζε στο ίδιο ακριβώς σημείο. Όμως δεν γινόταν να κοιμηθεί, την περίμενε το στόλισμα και ήθελε να προλάβει προτού φέρει τα παιδιά η κυρα-Νενέ.

Ήταν έγκυος. Είχε τρεις μήνες να δει περίοδο και δεν το ήξερε κανείς. Μόνο η κυρα-Νενέ, που το είχε καταλάβει από μόνη της, και αυτή δεν είχε κουράγιο να το διαψεύσει. Η κυρα-Νενέ, μάγισσα και προφήτισσα μαζί, μάνα για τον Οκάν, γιαγιά για τον Σίμο της, φίλη και εξομολογήτρια της ίδιας... Σ' αυτήν η Ιλαρία είχε πει τα πάντα, σχεδόν από την αρχή, από τότε που η ηλικιωμένη «υιοθέτησε» τον Οκάν. Της είχε εξομολογηθεί ότι ο Δαμιανός έπαψε να την πλησιάζει προτού ακόμα γεννηθεί ο μικρός Συμεών, ότι με το ζόρι τής μίλαγε και ότι διψούσε η καρδιά και το σώμα της για λίγη αγάπη, λίγη τρυφερότητα, ένα χάδι ερωτικό.

Όταν, αργότερα, οι δυο νέοι έγιναν εραστές, τα στόματα σφραγίστηκαν, τα μάτια χαμήλωσαν, η Ιλαρία απέφευγε τα πολλά πολλά, ήξερε ότι η κυρα-Νενέ καταλάβαινε διαφορετικά και περισσότερα πράγματα από τους άλλους, αυτούς τους ίδιους, τους κοινούς ανθρώπους, κι έτσι τώρα, με την εγκυμοσύνη, τη συμβούλευε κάθε μέρα να το πει στον «πατέρα». Τη συμβούλευε χαμηλόφωνα, να μην ακούσουν τα παιδιά, να μην πιάσει τίποτα το αντί του Οκάν. Και έδινε έμφαση στη λέξη «πατέρας».

Ήταν παραπάνω από σίγουρη η Λαρώ ότι η γυναίκα ήξερε γι'

αυτήν και τον Οκάν. Αποσυρόταν διακριτικά στην κουζίνα για να τους αφήσει πέντε λεπτά μόνους όποτε συναντιόνταν στο σπίτι της μετά τις δουλειές τους, έφευγε βιαστική, λέγοντας «Βγάζω το παιδί στην αυλή...», να τους δώσει την ευκαιρία να ανταλλάξουν ένα γρήγορο φιλί, μια σφιχτή αγκαλιά, μια κουβέντα γεμάτη «αγάπη μου» και «φως μου». Ήταν παραπάνω από σίγουρη η Λαρώ, γιατί, μετά την πρώτη φορά που έκαναν έρωτα μέσα στη μικρή αποθήκη, τότε με τα χιόνια, τότε που πνίξανε το πάθος και την ηδονή ανάμεσα σε άχρηστα αντικείμενα και παλιά σκεπάσματα και ήτανε και οι δύο σίγουροι πως η γυναίκα δεν τους μυρίστηκε, στην επόμενη «επίσκεψή» τους στην αποθήκη –επίσκεψη το ίδιο κρυφή, που έγινε με τις ίδιες και περισσότερες προφυλάξεις– τη βρήκανε τακτοποιημένη και σχεδόν αδειανή. «Τις προάλλες πέ-
ρασε ο παλιατζής και ξεφορτώθηκα όλη την κουρελαρία...» είχε πετάξει αδιάφορα η Νενέ κάποια στιγμή, μέρες μετά, όταν πίνα-
νε καφέ. Κι έτσι, εκείνο το σκοτεινό αποθηκάκι, που μύριζε μούχλα και κλεισούρα, μετατράπηκε –τουλάχιστον για τους χειμερινούς μήνες, που βράδιαζε νωρίς– σε ερωτική φωλιά, εκεί όπου οι δυο νέοι γίνονταν παρανάλωμα του πάθους και του έρωτά τους.

Κι όμως, αυτή η κυρα-Νενέ, που άλλοι θα την κατηγορούσαν για ρουφιανιά και θα την καταδίκαζαν αυτοστιγμεί και άλλοι –λίγοι, ελάχιστοι– θα τη χαρακτήριζαν γυναίκα που υποκλινόταν στον έρωτα, αυτή που καταλάβαινε τα πάντα προτού της πεις κουβέντα, που διάβαζε τα μάτια και το φλιτζάνι του καφέ, που είχε προβλέψει τη σφαγή στη Σμύρνη και την καταστροφή, αυτή που κατάλαβε με την πρώτη ότι η Λάρα του αγαπημένου της «γιου» ήταν έγκυος, όταν ούτε η ίδια ακόμα δεν το ήξερε καλά καλά, αυτή η ίδια κυρα-Νενέ δεν της είχε πει ούτε μία φορά «Πρέπει να το πεις στον Οκάν». Μόνο «Πρέπει να το πεις στον πατέρα...» την ορμήνευε.

Ξάπλωσε η Ιλαρία, να ξεκουράσει το σώμα της τουλάχιστον, και για μια στιγμή έφυγε ο νους της από την τσαγιερούλα της, από την υπέροχη χρυσοκόκκινη τσαγιέρα της, και την έπιασαν τα κλάματα. Ήταν γκαστρωμένη... Δύο φορές είχε φτάσει ως την πόρτα μιας πρακτικής μαμής, από αυτές που στη ζούλα βοηθούσαν τις γυναίκες να ξεφορτωθούν τα ανεπιθύμητα παιδιά, δύο φορές με τα λεφτά στην τσέπη, είχε χτυπήσει την πόρτα, είχε μπει μέσα και είχε φύγει άπρακτη. Την πρώτη φορά επειδή φοβήθηκε για τη ζωή της –από κάπου μέσα ακούγονταν γυναικεία βογκητά, και λύγισε από τον τρόπο–, τη δεύτερη επειδή φοβήθηκε για τη ζωή του μωρού της – τι έφταιγε το αθώο πλάσμα, το αγέννητο, για τα δικά της λάθη;

Είπε «λάθη»; Όχι, όχι, καθόλου λάθος, κανένα παιδί δεν είναι λάθος. Μόνο αυτοί, οι μεγάλοι, και περισσότερο η ίδια, μόνο οι μεγάλοι, μόνο η Ιλαρία ήταν λάθος!

Θυμήθηκε εκείνο το βράδυ –το θυμήθηκε ενώ η μικρή τσαγιέρα έκανε *ντιν, ντιν* στο κεφάλι της–, το βράδυ που έφτασε λαχναρισμένη στο σπίτι της –είχαν παρασυρθεί, είναι η αλήθεια, με τον Οκάν από τον έρωτά τους και την ευτυχία και είχαν αργήσει–, που είχαν κάνει έρωτα τόσες φορές μέσα στο γραφείο του, τότε που αντήχησε το καπνομάγαζο από τα βογκητά και τους αναστεναγμούς τους.

Τον αγαπούσε τον Οκάν η Ιλαρία, τον αγαπούσε βαθιά και απόλυτα, ήταν συνυφασμένος με ό,τι καλύτερο είχε ζήσει μέχρι τότε στη ζωή της – τα δυο τρία χρόνια στην Κωνσταντινούπολη, στο σπίτι δίπλα στον Βόσπορο, με τη μαμά της και την Ελμάς χανούμ. Τον αγαπούσε γιατί εκείνος καταλάβαινε όσα είχε περάσει στη Μυτιλήνη, γιατί μιλούσε με σεβασμό για τον Ισίδωρο, γιατί δεν είχε πει ποτέ κακιά κουβέντα για τον Δαμιανό. Τον αγαπούσε γιατί κι αυτός την αγαπούσε και της έλεγε πόσο πολύτιμη του ήταν,

πόσο όμορφη, η πιο όμορφη στην πλάση, γιατί την έκανε να αισθάνεται σπουδαία και κρεμόταν από τα χείλη της όταν του μιλούσε. Τον αγαπούσε γιατί αγαπούσε τα παιδιά της, τα έπαιζε και τα τραγουδούσε, πάντα είχε καραμέλες στην τσέπη του για να τους δίνει, ποτέ δεν έπαψε να τους χαμογελάει. Τον αγαπούσε γιατί έκανε τη μεγαλύτερη θυσία που θα μπορούσε να κάνει άνθρωπος γι' αυτήν: παράτησε οικογένεια και πλούτη –κι εκείνη ήξερε πολύ καλά πώς ζούσε ο Οκάν στην Πόλη...–, τα παράτησε όλα και έγινε χαμάλης για χάρη της, μόνο και μόνο για να τη βρει. Τον αγαπούσε γιατί μπορούσε να στηριχτεί πάνω του –ήταν ένας άντρας σοβαρός, αν και τόσο νέος– και κοντά του ένιωθε ασφάλεια, τον αγαπούσε και γιατί ήταν γιος της αγαπημένης της Ελμάς. Τέλος –αν υπήρχε τέλος σ' αυτή τη λίστα της αγάπης–, τον αγαπούσε γιατί όταν βρίσκονταν μόνοι τους ήταν γεμάτος πάθος και έρωτα, που της τα πρόσφερε απλόχερα, τίποτα δεν κρατούσε για τον ίδιο, παραδινόταν πλήρως στον έρωτά του.

Εκείνο το απόγευμα όμως, το απόγευμα που έμεινε έγκυος σε τούτο, το τρίτο της μωρό –και έφτυσε νοερά τον κόρφο της, ήδη το αγαπούσε κι αυτό, ήδη έτρεμε μην του συμβεί κάτι κακό–, εκείνο το απόγευμα η Ιλαρία δεν υπολόγισε τίποτα, δεν ζήτησε από τον Οκάν να πάρει καμιά προφύλαξη, όπως το έκανε τόσα χρόνια τώρα, χωρίς να χάνει τον έλεγχο ούτε μια στιγμή. Όμως δεν είχε κινηθεί τόσο από τον έρωτά της. Εκείνο το απόγευμα, με μια ζήλια να τινάζεται σαν ελατήριο μέσα στο στομάχι της και μια να της φέρνει σφίξιμο, μια πόνο, και με την εικόνα της κόρης του διευθυντή στα μάτια της –άγνωστο γιατί, άγνωστο πώς–, θέλησε να ξελογιάσει τον Οκάν περισσότερο, να μην μπορέσει ποτέ να την ξεχάσει.

Ήξερε καλά η Λαρώ ότι ο έρωτας περνάει, και αυτό δεν θα το άντεχε, δεν θα άντεχε να χάσει την αγάπη του Οκάν, και προσπά-

θηκε –γιατί έτσι νόμιζε ότι έπρεπε να κάνει– σε καμία γυναίκα να μη βρει τις δικές της ερωτικές χάρες εκείνος, να μην μπορέσει ποτέ να συγκρίνει την ηδονή που ένιωθε μαζί της με την ηδονή που θα του πρόσφερε –και έφτυσε πάλι τον κόρφο της– κάποια άλλη γυναίκα κάπου, κάποτε, στο κοντινό ή στο μακρινό, στο πολύ μακρινό μέλλον.

Και θέλησε να κρατήσει μέσα της για πάντα αυτό τον έρωτα, όπως ευχήθηκε να κρατήσει τον σπόρο του, όπως –με δακρυσμένη καρδιά– παρακάλεσε, ικέτεψε τον Θεό να γεννήσει το παιδί του αγαπημένου της. Γιατί ήταν σίγουρη ότι, αν γεννούσε το παιδί του, ο Οκάν δεν θα την άφηνε ποτέ.

Αναδεύτηκε στο κρεβάτι της. Το παιδί του..., σκέφτηκε και της ήρθαν δάκρυα. Πόσο μεγάλος μπορεί να ήταν ο φόβος της μη χάσει τον Οκάν, για να παρακαλέσει για ένα παιδί ακόμη... Πόσο μεγάλη η ανάγκη της να την αγαπάει, να την αγαπάνε, να γεμίσει όλα τα άδεια αμπάρια της καρδιάς της, να τα γεμίσει και να τα κρατήσει έτσι ξέχειλα... Πόσο φοβόταν μήπως τον χάσει κι αυτόν, όπως τη μάνα της, όπως τα αδέρφια της, όπως τον Ισίδωρο, όπως τον πατέρα της, πόσο φοβόταν μπας και τον χάσει και δεν έχει αποθέματα αγάπης πια για να συνεχίσει τη ζωή της...

Έκλεισε πάλι τα μάτια της, αραιό το σκοτάδι, όπως έξω έτσι και μέσα, έφεγγε θαρρείς η ομίχλη στην αυλή, έφεγγε και το σκοτάδι μέσα στην κάμαρα, για μια στιγμή νόμιζε πως άκουσε τις αναπνοές των παιδιών της ήρεμες και ρυθμικές, όπως τις άκουγε πάντα.

– Ευλογημένα παιδάκια μου..., ψιθύρισε και χάιδεψε την κοιλιά της. Ευλογημένο κι αυτό...

Γύρισε στο πλάι και πάνω στον άσπρο τοίχο είδε, σαν να ήταν

κινηματογράφος, τις σκηνές που διαδραματίστηκαν εκείνο το βράδυ σε τούτη την κάμαρα, ενώ στο πίσω μέρος του μυαλού της ακόμα κουδούνιζε χαρμόсуна η χρυσοκόκκινη τσαγιερούλα, που, να, τώρα, σε λίγο, θα στόλιζε με αυτήν το δικό της, το ολοδικό της χριστουγεννιάτικο δέντρο...

Είχε φτάσει λαχανιασμένη στο σπίτι της εκείνο το βραδάκι, η βροχή συνέχιζε να πέφτει και η αυλή ήταν έρημη. Ακόμη και ο Δαμιανός, που έμπαινε στο σπίτι αργά, μετά τα μεσάνυχτα, ακόμη κι αυτός ήταν φευγάτος.

Μάζεψε βιαστικά την μπουγάδα από το σκοινί, προσπαθώντας να καθυστερήσει την είσοδό της στο σπίτι, έστω και για λίγα λεπτά ακόμη –φοβόταν να αντιμετωπίσει το παγερό βλέμμα του άντρα της, την εχθρική του σιωπή–, έριξε μια ματιά στο κουζινάκι –πιάτα άπλυτα και ποτήρια, μάλλον από το μεσημέρι θα ήταν, που φάγανε πατέρας και παιδιά, άρα ο άντρας της δεν τα είχε πλύνει, άρα ήταν θυμωμένος– και, με τα νωπά ρούχα παραμάσχαλα, άνοιξε την πόρτα και μπήκε στη σάλα.

Είδε την πόρτα της κάμαρας κλειστή και: Ας έχει ήδη ξαπλώσει..., ευχήθηκε – τώρα δεν μπορούσε να αντιμετωπίσει το βλέμμα του, ούτε τη σιωπή του. Άφησε τα ρούχα πάνω στο καναπεδάκι δίπλα της και στράφηκε από ένστικτο προς τα πίσω – κάτι πίσω από την πόρτα, ένα αεράκι αλλιώτικο, την έκανε να στραφεί.

Ο Δαμιανός στεκόταν εκεί, πίσω από την πόρτα, στεκόταν και την κοιτούσε. Δεν κατέβασε τα μάτια του, την κοίταξε επίμονα, όπως ποτέ μέχρι τότε, που θαρρείς δεν άντεχε μια «κατά μέτωπο» ματιά.

– Πού ήσουν; τη ρώτησε, και η φωνή του ακούστηκε βραχνή. Πού ήσουν μέχρι αυτή την ώρα;

Γέλασε με το ζόρι η Ιλαρία.

– Ποια ώρα; Ούτε εννιά δεν είναι ακόμα... αφού ούτε τα παιδιά δεν είναι εδώ... Στο καινούργιο σπίτι πήγα..., και έκανε να φύγει, να πάει προς την κάμαρα, να γλιτώσει από τον Δαμιανό – και από το παράξενό του βλέμμα.

– Θέλεις να φύγω, Λαρίτσα;

Η φωνή του τώρα ακούστηκε παράξενη, είχε μια γλύκα... που δεν ήταν γλυκιά... ίσως... ικεσία... που δεν είχε παράκληση... δεν ήταν σίγουρη η Ιλαρία... όχι σίγουρη... τίποτα δεν ήταν... ούτε... τίποτα, τίποτα... το σίγουρο ήταν ότι δεν της μιλούσε όπως συνήθως, ποτέ δεν της είχε μιλήσει έτσι.

– Πού να πας; Πού να θέλω να πας; έκανε τη χαζή, αν και καταλάβαινε πολύ καλά τι της έλεγε.

– Να φύγω από τη ζωή σου, να μη σου είμαι βάρος, να μη σου είμαι εχθρός...

– Δεν μου είσαι βάρος, δεν μου είσαι εχθρός, βιάστηκε να του απαντήσει. Μόνο... μόνο που... τίποτα...

Την έπιασε απ' τον αγκώνα και την κράτησε, δεν την άφησε να φύγει.

– Μόνο που τι, Λαρίτσα; της είπε, και μύρισε στην αναπνοή του το οινόπνευμα.

– Ποιος ήταν εδώ; τον ρώτησε για να ξεφύγει και έκανε τη χαρούμενη, την πρόσχαρη. Με ποιον τα πίνετε;

– Μόνος τα 'πινα. Αν δεν είσαι εσύ εδώ, με ποιον να 'μαι;

Ήταν πωμένος. Γι' αυτό ήταν σίγουρη. Μόνο για ανούσια πράγματα είμαι σίγουρη..., αυτοσαρκάστηκε από μέσα της. Ο Δαμιανός σπάνια έπινε, και αυτό λίγο. Τώρα ήταν πωμένος, ίσως και λίγο μεθυσμένος. Μπορεί και με το λίγο να είχε μεθύσει, το κρασί είναι παράδεισος στη χαρά, στη λύπη γίνεται μαχαίρι, σε σφάζει στο τσάκα τσάκα.

Τον λυπήθηκε. Έκανε *κρακ* η καρδιά της, και τον λυπήθηκε που ήταν μόνος, που ήταν με ένα πόδι, που δεν είχε κανέναν... μάλλον που δεν άφηνε κανέναν να τον πλησιάσει –αυτός έφευγε πρώτος και από όλους–, τον λυπήθηκε που δεν κατατάχθηκε στη ζωή, παρά μόνο στον στρατό, τον λυπήθηκε που δραπέτευσε από παντού και δεν εξαίρεσε τις χαρές από τις αποδράσεις του, τον λυπήθηκε που παραδόθηκε στη δυστυχία. Και δίστασε για ένα λεπτό, δεν τραβήχτηκε μακριά του, έμεινε εκεί και τον κοίταξε στα όμορφα του μάτια, τόσο σκοτεινά όσο και πράσινα.

– Αν θέλεις, θα φύγω..., επέμεινε εκείνος. Αν δεν μ’ αγαπάς, θα φύγω...

– Μη φύγεις, του είπε. Δεν θέλω να φύγεις. Ποτέ δεν θα θελήσω να φύγεις.

– Δεν απάντησες όμως αν μ’ αγαπάς..., και την τράβηξε ακόμη πιο κοντά του.

Τώρα αισθάνθηκε το σκληρό του στήθος, τα μπράτσα του –ίδια σίδερα– την κράτησαν στην αγκαλιά του. Φοβήθηκε. Οι στιγμές που είχε ζήσει με τον Οκάν λίγη ώρα νωρίτερα πλημμύρισαν το μυαλό της, ήξερε τι θα πει να αγαπάς, ήξερε τι θα πει και να σε αγαπάνε. Όχι, τον Δαμιανό δεν τον αγαπούσε... δεν τον αγαπούσε όπως τον Οκάν, όπως τον Ισίδωρο, δεν τον είχε ερωτευτεί, ποτέ δεν πετάρισε η καρδιά της στη σκέψη του, όπως με τους άλλους, ποτέ δεν τον ονειρεύτηκε με ανοιχτά τα μάτια, ποτέ δεν της έλειψαν τα χείλη του, τα χέρια του, τα μάτια του, το κορμί του.

Ήταν όμως ο άντρας της, ήταν αυτός που χάρισε το όνομά του στην ίδια και την πατρότητα στην κόρη της, ήταν αυτός που έκανε τον πατέρα της να ησυχάσει, να ζήσει ήσυχος και ήρεμος τα τελευταία του χρόνια. Ύστερα, ήταν και ο πατέρας του Σίμου της, του μικρού, λατρεμένου της Συμεών.

Ποτέ δεν θέλησε να τον πληγώσει, ένας Θεός ήξερε πόσες μαύ-

ρες τύψεις είχε για τη σχέση της με τον Οκάν, πόσο κατηγορούσε τον εαυτό της όταν έβγαινε από την αγκαλιά του... Όχι, δεν μπορούσε να τον πληγώσει, δεν ήταν ικανή, όχι τουλάχιστον αυτή τη στιγμή, που η καρδιά της ήταν γεμάτη από αγάπη, όχι, όχι τώρα, δεν θα μπορούσε να του πετάξει κατάμουτρα την απόρριψή της.

– Σ’ α... σ’ αγαπώ..., ψιθύρισε και ντράπηκε γι’ αυτόν, για την ίδια, για τον Οκάν – είπε «Σ’ αγαπώ» και ντράπηκε για την αγάπη.

Η Ιλαρία, εκείνο το βράδυ που ακολούθησε το ερωτικό απόγευμα που είχε ζήσει με τον Οκάν στο καπνομάγαζο, έκανε έρωτα και με τον Δαμιανό, τον άντρα της. Έκανε έρωτα μαζί του έπειτα από τέσσερα σχεδόν χρόνια, με τα μάτια ανοιχτά μες στο σκοτάδι, με τα δάκρυα να ξεχειλίζουν από τα μάτια της και να μη λένε να τρέξουν, με τα χείλη απρόθυμα να ανταποκριθούν στα φιλά του.

Εκείνος, παθιασμένος από τη ζήλια, τις υποψίες, τη στέρηση και το αλκοόλ, μπήκε μέσα της άγρια, σκίζοντας τα ρούχα της και δαγκώνοντας λυσσασμένα το κορμί της, που λίγο νωρίτερα το είχε προσκυνήσει σαν ιερό εικόνισμα ο Οκάν.

Τελείωσε μέσα της γρήγορα, αλλά δεν τραβήχτηκε από πάνω της, την κράτησε παγιδευμένη με το σώμα του, την κράτησε κι ως διαμαρτυρόταν εκείνη.

– Κι άλλο..., της είπε όταν του ζήτησε να σηκωθεί για να αναπνεύσει.

– Δεν μπορώ..., αντέδρασε εκείνη.

– Κι άλλο! δεν της άφησε περιθώρια.

Τα χέρια του, πιο δυνατά και από σίδερα, δεν την άφησαν να μετακινηθεί ούτε εκατοστό.

– Με πονάς..., διαμαρτυρήθηκε πάλι, με το σώμα του ιδρωμένο πάνω στο δικό της.

– Σ’ αγαπάω, της απάντησε.

Αισθάνθηκε το όργανό του να μεγαλώνει πάλι μέσα της, να τη γεμίζει και να την κυριεύει.

Αυτή τη φορά ο Δαμιανός κινήθηκε αργά αργά, έγινε πιο τρυφερός, της φιλούσε τον λαιμό, το στήθος, τα αυτιά, την έγλειψε σαν κουτάβι γεμάτο ευγνωμοσύνη και μπαινόβγαινε στο υγρό πέραςμα του κορμιού της. Τα χέρια του μπερδεύονταν στα μακριά της μαλλιά, τα χείλη του ρουφούσαν άπληστα τα δικά της, τις ρώγες και τον λαιμό της, και πάλι τα αυτιά της, και πάλι τις ρώγες της, και πάλι τα χείλη της.

Έβγαλε έναν αναστεναγμό η Λαρώ, έναν αναστεναγμό που ξάφνιασε πρώτα την ίδια και μετά αυτόν.

– Σ’ αγαπάω..., της είπε πάλι, απελπισμένος.

Ασταμάτητες οι κινήσεις του, πίσω μπρος, αργά αργά, αισθάνθηκε μια μικρή φλόγα να ανάβει μέσα της, ο νους της το αρνιόταν, όχι, όχι, δεν θα ερεθιζόταν μαζί του, όχι, όχι, μία ώρα νωρίτερα φλεγόταν από το πάθος της για τον Οκάν, το αρνιόταν το μυαλό της, το πετούσε, το κλοτσούσε πέρα, αλλά το κορμί υποχωρούσε παρά τη θέλησή της. Όχι! Όχι! Δεν μπορεί... δεν γίνεται αυτό... Αααχ!... Η φλόγα δυνάμωσε, καίγοντας την αντίστασή της... Όχι! Όχι! Θυμόταν τον άλλο να χάνεται μέσα της... Αααχ!... Προδοσία! Προδοσία!

Τώρα το κορμί της, ίδια καιόμενη βιάς, σειόταν πάλι από την ηδονή και τεντωνόταν, να μεγαλώσει, να μακρύνει, να νιώσει σε όσο το δυνατόν μεγαλύτερη έκταση αυτό που την έκαιγε, την έλιωνε, την έριχνε στο πύρινο κέντρο της Γης... κάψα... γλύκα... κάψα... γλύκα... ο λαιμός της στεγνός... οι ρώγες της πετρωμένες... το φύλο της πρησμένο και ανοιχτό σαν ώριμο ροδάκινο... κάψα... να τελειώσει... να τελειώσει για να γλιτώσει... όχι, όχι για να γλιτώσει... να τελειώσει για να φύγει... όχι, να μη φύγει

ποτέ... ποτέ να μην τελειώσει... καιγόταν... φωτιές... καιγόταν... γλύκα... φωτιά... μμμ... φωτιά... φωτιά... μμμ... μμμ... Καίγομαι!...

Όπως πολλές φορές εκείνο το απόγευμα το είχε νιώσει με τον άνθρωπο που αγαπούσε τρελά, η Ιλαρία τελείωσε με πνιχτά βογκητά και σπασμούς, τελείωσε πριν από τον Δαμιανό, τελείωσε με το μυαλό της να αρνείται αυτό που μόλις είχε συμβεί και με το σώμα της έτοιμο να ξαναμπεί στη φωτιά – στην όποια φωτιά.

– Σ’ αγαπάω..., της είπε πάλι, και εκείνη δεν μίλησε. Ό,τι και να γίνεται... εγώ σ’ αγαπάω.

Μετά τη φλογερή της ανταπόκριση, έδωξε, σχεδόν εξαφάνισε, τις αμφιβολίες, τη ζήλια, τις υποψίες που τον βασάνιζαν.

Δεν απάντησε εκείνη. Ντρεπόταν και ήθελε να φτύσει τα μούτρα της. Έμεινε ακίνητη, και τα χέρια της άγγιξαν το σταυρουδάκι που κρεμόταν στο στήθος του άντρα της, όπως πριν από λίγες ώρες είχε αγγίξει το σταυρουδάκι του Οκάν. Έκαιγε κι εκείνο, είχε πάρει τη θερμότητα του κορμιού του... και του Οκάν έκαιγε... το χάιδεψε αφηρημένη... πόσο έμοιαζαν οι δυο σταυροί...

Αυτό σκεφτόταν, την ομοιότητα των σταυρών, όταν τα δάκρυα –επιτέλους!– ξεχύθηκαν από την ψυχή της.

Δεν κοιμήθηκε παρά το ξημέρωμα. Άκουγε τον Δαμιανό που βογκούσε σαν πληγωμένος στον ύπνο του και του σκούπισε τα δάκρυα πολλές φορές.

Πλησίαζαν τα Χριστούγεννα. «Είσαι καλά;» τη ρωτούσε κάθε τόσο ο Οκάν, που την έβλεπε άκεφη και χλωμή, «Να το πεις στον πατέρα...» τη συμβούλευε η κυρα-Νενέ, «Συμβαίνει κάτι;» ρωτούσε και ευχόταν ο Δαμιανός –από εκείνη τη νύχτα η Ιλαρία με διάφορες δικαιολογίες δεν είχε ξανακάνει έρωτα μαζί του–, μια ελπί-

δα τού έμενε, να είχε μείνει έγκυος η γυναίκα του, να την έδενε κοντά του, να μη λαχταρούσε να πετάξει ποτέ πια μακριά η ψυχή της – άβυσσος η δική του, άβυσσος ολωνών η ψυχή.

Στο σπίτι όπου δούλευε η Ιλαρία θα στολίζαν το χριστουγεννιάτικο δέντρο, ένα πανύψηλο φυσικό έλατο που το είχαν κουβαλήσει με κάρο τρεις άντρες από τον Χολομώντα. Ο γιος του ζευγαριού, ο Νικολά, ένα αγόρι όμορφο και ατίθασο, πλησίασε και παρακολούθησε ασυγκίνητος τον επιστάτη και τους άλλους να το στήνουνε δίπλα στο κεντρικό παράθυρο της μεγάλης σάλας. Όταν η μαντάμ Σαρλότ άρχισε να το στολίζει, το παιδί αποχώρησε σφυρίζοντας. Η Γαλλίδα γέμισε το δέντρο με μικρά αριστουργήματα: κατακόκκινες μπαλίτσες από φυσητό γυαλί, πολύχρωμα πουλιά από εξαιρετική φαγιάνς και αληθινά πούπουλα, αστέρια από ατόφιο ασήμι, μικροσκοπικές βεντάλιες από πεπιεσμένο χαρτί με υπέροχα χρώματα και σχέδια, φαναράκια από καθαρό κρύσταλλο, γατάκια και σκυλάκια από αληθινές γούνες και μια ατέλειωτη σειρά από μικροσκοπικά σκεύη φαγητού, πιατάκια με αναπαραστάσεις από κυνήγι, φλιτζάνια με επίχρυσα χερούλια, τσαγερά σε διάφορα χρώματα, χαριτωμένες χύτρες και ασημένια κουταλομαχαιροπίρουνα, όλα λιλιπούτεια και όλα δουλεμένα με εξαιρετική τέχνη.

Ξετρελάθηκε η Ιλαρία από το αποτέλεσμα, ίσως εκείνο το χριστουγεννιάτικο δέντρο να ήταν το μοναδικό πράγμα που της είχε δώσει χαρά τους τελευταίους μήνες, δεν χόρταινε να το κοιτάει –πιο πολύ και από μικρό παιδί–, δεν χόρταινε να περιεργάζεται ένα ένα τα καταπληκτικά στολίδια του, δεν χόρταινε να αγκαλιάζει τα απλωμένα του κλαδιά και να εισπνέει το βουνίσιο άρωμα.

Αποφάσισε να κάνει κάτι παρόμοιο για τα παιδιά της – για τέτοια στολίδια ούτε λόγος βέβαια, αφού ήταν όλα φερμένα από

τη Γαλλία και τα ταξίδια του μεσιέ πρόξενου και οπωσδήποτε πανάκριβα. Παρακάλεσε τον κηπουρό της έπαυλης και της εξασφάλισε ένα μικρό, σχεδόν μωρό, ελατάκι, το μετέφερε λαχανιάζοντας στην Επαμεινώνδα και σε όλη εκείνη την ανηφόρα και αποφάσισε να το στολίσει με κούμαρα και βελανίδια, με φιογκάκια από χρωματιστά κουρελάκια που περίσσευαν στο σπίτι των Γάλλων –αφού κάθε τόσο η μαντάμ έραβε φορέματα από βαρύτιμα υφάσματα– και με βαμμένα καρύδια, χρυσά και ασημένια, μια τέχνη που την ήξερε πολύ καλά, γιατί θυμόταν τη μάνα της κάθε Πρωτοχρονιά να βάφει καρύδια με τις μπογιές που χρησιμοποιούσαν για να παστρέουν τα μπουριά της σόμπας τους και να επισκευάζουν τα μπακιρένια σκεύη.

Σε μια σπάνια κρίση ευαισθησίας, η μαντάμ Σαρλότ, βλέποντας την Ιλαρία να πασπατεύει και να θαυμάζει τα στολίδια του δέντρου της, της είχε χαρίσει μια λεπτεπίλεπτη χρυσοκόκκινη τσαγιέρα –εξαιρετικό δείγμα των στολιδιών του έλατου–, μια τσαγιέρα μικρή όσο το αυγό της φραγκόκοτας αλλά ζωγραφισμένη όλη στο χέρι, της την είχε χαρίσει χαμογελώντας τρυφερά –επίσης σπάνιο φαινόμενο–, λέγοντας «Pour les enfants»*, και την είχε πάρει ευγνωμονούσα η Ιλαρία, τα παιδιά ήταν καλό άλλοθι, την είχε πάρει περιχαρής και ξεχνώντας την περηφάνια της –ήταν τόσο ερωτευμένη μ’ εκείνα τα μικρά κομψοτεχνήματα!

Και τώρα, αγνοώντας όλα αυτά που τη βασάνιζαν, στόλιζε σχεδόν ευτυχισμένη το δεντράκι της, σιγομουρμουρίζοντας έναν σκοπό από χρόνια ξεχασμένο, «Τα καημένα τα νιάτα τι γρήγορα που περνούν...», κι ας είχε κάνει δύο φορές εμετό εκείνο το απόγευμα,

* «Για τα παιδιά».

κι ας μην άντεχε το βλέμμα του άντρα της, που είχε παρατηρήσει την αδιαθεσία της και την είχε ρωτήσει, «Κάτι θα με πείραξε...» του είχε δικαιολογηθεί, και τώρα, στολίζοντας το μικρό της δεντράκι, ξεχνούσε αυτό που τη βασάνιζε ατέλειωτα: το πώς θα το έλεγε και, κυρίως, *σε ποιον* θα το έλεγε... Το ξεχνούσε γιατί είχε στη σάλα της ένα μικρό χριστουγεννιάτικο δέντρο, τέτοιο που ποτέ πριν δεν είχε ευτυχήσει να αποκτήσει στη ζωή της, και κυρίως το ξεχνούσε γιατί τώρα κατείχε εκείνο το υπέροχο μικροσκοπικό τσαγερό, με το υπέροχο χρώμα και τη δοξαστική λάμψη. Η Ιλαρία ήταν ευτυχισμένη.

Τελείωσε το στολίσμα και, δίνοντας ένα απαλό φιλί στο λατρεμένο στολίδι, τη μικροσκοπική πορσελάνινη τσαγιέρα, το κρέμασε με προσοχή, σχεδόν με ευλάβεια, στο κέντρο, στο ύψος των δικών της ματιών και όχι στο ύψος των ματιών των παιδιών της, που θα τα έφερνε σε λίγο η κυρα-Νενέ, γιατί η Λαρώ την είχε παρακαλέσει να τα αργήσει λίγο, να τους κάνει έκπληξη.

Έτριξε κάπως η πόρτα καθώς έκλεισε πίσω της. Ήταν τόσο απορροφημένη από τις σκέψεις της για το καινούργιο μωρό αλλά και από το μικρό της απόκτημα, ώστε δεν πήρε είδηση τον Δαμιανό, που μπήκε σέρνοντας την πατερίτσα πάνω στα φθαρμένα σανίδια. Γύρισε και του χαμογέλασε αληθινά πρόσχαρα, έβηξε εκείνος και τράβηξε μια καρέκλα για να καθίσει, κοίταξε το δεντράκι και δεν σχολίασε, στάθηκε το βλέμμα του πάνω της.

– Θα μου πεις τι συμβαίνει; ρώτησε και άναψε τσιγάρο. Μύρισε ο χώρος, βαρύ το χαρμάνι, σεκλέτικο –όσο και οι καημοί του–, και της έφερε αναγούλα, χοροπήδηξε το στομάχι της και πάλι ήθελε να τα πετάξει όλα έξω – μήπως και τι είχε;

– Μπορείς να μην καπνίζεις εδώ μέσα, σε παρακαλώ; του είπε χωρίς να τον κοιτάει.

Έσβησε εκείνος πειθήνια το τσιγάρο, χωρίς να πει κουβέντα.

– Είσαι καλά; τη ρώτησε πάλι.

– Δες το δεντράκι μου... μας! του είπε σαν παιδί που καμαρώνει για ένα απόκτημα.

Δεν καταδέχτηκε να ρίξει ούτε μια ματιά αυτός.

– Υπάρχει... παιδί; ύψωσε κάπως τον τόνο της φωνής του.

– Άσ' τα τώρα αυτά... δεν είναι ώρα..., μουρμούρισε. Δες, δες το δεντράκι...

Σηκώθηκε και την πλησίασε, η αγωνία ζωγραφισμένη στο πρόσωπό του, αυτό το παιδί, αν υπήρχε τέτοιο μέσα της, θα ήταν η απόδειξη ότι... ότι... δεν πήγε χαράμι η ζωή του... ότι δεν έζησε ορφανός και μες στον τρόπο που δεν είχε μάνα αλλά μητριά – κι ας μην το είχε δείξει ποτέ και σε κανέναν–, ότι δεν έγινε αιτία να πεθάνουν άνθρωποι εξαιτίας του.

Ορφάνια... Λέξη πικρή και στερημένη από οποιαδήποτε χαρά. Και από οποιαδήποτε γλύκα. Και τρυφερότητα. Ορφάνια... Να την κουβαλάς πάντα πάνω σου σαν καμπούρα, χωρίς ελπίδα ότι κάποτε θα μπορέσεις να την πετάξεις, να απαλλαγείς και να βρεις κάπου, από κάποιον, αυτό που έχασες: το γλυκό φιλί και το χάδι, τη ζεστή αγκαλιά και τα τρυφερά λόγια. Ορφάνια... Μια πληγή που δεν κλείνει, γιατί οι πεθαμένοι δεν γυρίζουν ποτέ – ίσα ίσα, πάντα θα υπάρχουν άλλοι, πολλοί, που θα πηγαίνουν να τους συναντήσουν.

Ορφάνια και θάνατος είχαν σημαδέψει τη ζωή του Δαμιανού. Ο θάνατος των δικών του, ο θάνατος των ξένων, που πάλι δικούς του τους ένιωθε, γιατί ήταν όλοι αθώοι, και ο θάνατος από προδοσία, αυτό που δεν τον συγχωράει ούτε ο διάολος ο ίδιος.

Έμεινε αμήχανη, χιλιάδες, εκατομμύρια σκέψεις περνούσαν σφυρίζοντας από το μυαλό της. Αν του έλεγε τώρα ότι, ναι, υπήρχε παιδί, ότι ήταν έγκυος, έμμεσα θα παραδεχόταν πως ήταν δικό του και έτσι θα στερούσε από τον Οκάν, τον αγαπημένο της, την

πιθανότητα, τη βεβαιότητα –γιατί με αυτόν είχε ανοίξει η ψυχή και το σώμα της εκείνο το απόγευμα στο καπνομάγαζο, από αυτόν πίστευε πως είχε μείνει έγκυος, όπως το είχε ευχηθεί–, την πατρότητα, την ελπίδα να έχει κι εκείνος κάτι δικό του από τη γυναίκα που αγαπούσε από μικρός. Και συγχρόνως, με αυτό τον τρόπο, θα στερούσε και από τον εαυτό της τη δυνατότητα να τον έχει για πάντα δικό της. Αν, πάλι, αρνιόταν –κάτι που δεν θα μπορούσε να συνεχίσει να το κάνει στους αμέσως επόμενους μήνες–, θα έπρεπε να παραδεχτεί, να ομολογήσει πως το παιδί ήταν του Οκάν, πως, ναι, είχε μαζί του ερωτικές σχέσεις, πως, ναι, τον αγαπούσε, τον λάτρευε, πως ήταν ό,τι καλύτερο είχε ποτέ στη ζωή της – από τα παιδικά της χρόνια μέχρι τούτη τη στιγμή. Έτσι όμως θα φαρμάκωνε τον Δαμιανό απίστευτα, θανάσιμα, για πάντα, και θα τον ανάγκαζε να φύγει. Και να πάει πού; Μήπως είχε κάπου να πάει;

Όχι, αυτό δεν θα το έκανε ποτέ η Λαρώ στον Δαμιανό, ποτέ δεν θα τον ανάγκαζε να φύγει, ήταν ο άνθρωπος που στην πιο δύσκολη στιγμή της ζωής της της έδωσε ένα όνομα και ένα πρόσωπο για να μπορέσει να συνεχίσει να ζει.

– Θα μου πεις επιτέλους; φώναξε τώρα εκείνος, με τις φλέβες να έχουν φουσκώσει στον λαιμό του, με τα πράσινά του μάτια να γυαλίζουν σαν του τρελού.

Έμεινε αμίλητη πάλι. Πώς... πώς, Χριστέ μου, να το παραδεχόταν... πώς να ξεχνούσε... να έσβηνε... πώς...; Τα δάκρυα κύλησαν από τα μάτια της, ας της έκανε αύριο αυτή την ερώτηση, όχι τώρα που είχε τόση χαρά, όχι τώρα που, έπειτα από πολλά πολλά χρόνια, αισθανόταν ανάλαφρη και ευτυχισμένη σαν μικρό παιδί... όχι σήμερα...

Σηκώθηκε εκείνος και στάθηκε κοντά της και κοντά στο δειντράκι, σ' αυτό που ούτε μια ματιά δεν του είχε ρίξει. Ούτε ένα δευτερόλεπτο δεν είχε μπει στον κόπο να συμμετάσχει στη χαρά

της, στην ευδαιμονία της, μόνο τον εαυτό του σκεφτόταν, μόνο το δικό του πρόβλημα τον απασχολούσε. Πάντα μόνο ο εαυτός του τον ενδιέφερε και ό,τι *αυτός* είχε αποφασίσει να αγαπάει, και με τον τρόπο που *αυτός* ήθελε να αγαπάει. Καλά έκανε, λοιπόν, και δεν του ήταν πιστή. Πολύ καλά. Άπιστη...

Υπάρχει άραγε απιστία όταν δεν αγαπάς; αναρωτήθηκε η Λαρώ. Υπάρχει απιστία όταν δεν σ' αγαπάνε; Όχι, όχι, αυτό δεν είναι απιστία. Κι ας λένε... Όταν όμως... όταν όμως αγαπάς, όπως αγαπώ εγώ τον Οκάν; Τότε τι είναι; Κι ας μην είναι άντρας μου, κι ας μη μας δένουν οι νόμοι. Τι είναι τότε, αν δεν είναι απιστία; Άπιστη, λοιπόν! Άπιστη! Δεν τίμησα την αγάπη μου, όπως δεν τίμησα και τη δική του αγάπη, όπως δεν είχα τιμήσει και τη μνήμη του Ισίδωρου και γρήγορα φρόντισα να βολεψτώ, να παντρευτώ, να μην έχω πάνω μου τη δική του σφραγίδα, να σβήσω τα σημάδια του έρωτα, να ξεχάσουν οι άλλοι, να ξεχάσω κι εγώ... Άπιστη είμαι, να τι είμαι!

Τον κοίταξε αηδιασμένη – αηδιασμένη με τον εαυτό της.

– Με λυπάσαι; Με σιχαίνεσαι; Σιχαίνεσαι την αναπηρία μου, την κατάντια μου, τον εξευτελισμό μου που σε παρακαλώ να μου πεις αν υπάρχει παιδί, το παιδί μου; Τι σιχαίνεσαι περισσότερο; Την αδυναμία μου να φύγω μακριά σου ή τον τρόπο που αποφασίζω να μείνω κοντά σου; Πες μου! Σιχαίνεσαι τις αμφιβολίες μου, τη ζήλια μου, την ατίμωσή μου; Ποιο απ' όλα μισείς; Μήπως όλα μαζί;

Ανατρίχιασε. Ήθελε να του πει ότι χαιρόταν, ήθελε να του πει ότι λυπόταν, ήθελε να του πει να ηρεμήσει, αυτή θα ήταν πάντα μαζί του, θα του χρωστούσε για πάντα ευγνωμοσύνη που αγάπησε τόσο το παιδί της, τη Ζωούλα της, που της έδωσε το όνομά του, που της χάρισε και τον Σίμο. Ήθελε να του πει να της αφήσει λίγο χρόνο, λίγες μέρες, ήθελε να του πει να της χαμογελάσει και να της

πει μια γλυκιά κουβέντα, να θαυμάσει το δεντράκι της, κυρίως να θαυμάσει τη μικρή της τσαγιέρα, το πολύτιμό της απόκτημα.

– Κοίτα, του είπε δείχνοντάς του το πορσελάνινο στολίδι. Κοίτα πόσο όμορφο είναι...

Φούσκωσαν οι φλέβες στον λαιμό του, μια καινούργια πετάχτηκε στο μέτωπο, δίπλα από το αριστερό μάτι, που μισόκλεισε από θυμό, τα χείλη του στένεψαν, έμειναν μια λεπτή σχισμή, το χρώμα του έγινε κίτρινο, θειάφι, το δεξί του χέρι άφησε την πατερίτσα και σηκώθηκε ψηλά, απειλητικά, η Ιλαρία φοβήθηκε ότι θα τη χτυπούσε, θα της έδινε μια και θα την έριχνε κάτω, μπορεί και να τη σκότωνε.

Το χέρι του όμως, αυτό το βέβηλο χέρι, που ποτέ δεν τη χάιδεψε με αγάπη, μόνο με πόθο, έδωσε μια στη μικρή της τσαγιέρα, πιο ελαφριά και από πούπουλο, ξέφυγε αυτή από τα χέρια της, πετάχτηκε στον αέρα, ανέβηκε ψηλά, σχεδόν ως το ταβάνι, και κομματιάστηκε πάνω στο τραπέζι με ένα *κρακ* που η Ιλαρία πίστεψε πως ήταν από την καρδούλα της, που κομματιάστηκε την ίδια στιγμή.

– Με κοροϊδεύεις; της φώναξε, χωρίς να λυπηθεί γι' αυτό που είχε κάνει. Τι είμαι εγώ; Ο Σίμος είμαι, να με ξεγελάσεις μ' ένα σκατόπραμα;

Έμεινε ακίνητη, να κοιτάει το κομματιασμένο στολίδι, ακίνητη και αδάκρυτη, ενώ μέσα της ποτάμια οργής και δακρύων πλημμύριζαν το κορμί της. Έπιασε τα μικρά μικρά κομματάκια και τα έβαλε στη χούφτα της, ποτέ δεν είχε για δικό της κάτι τόσο όμορφο, θα τα κρατούσε για πάντα, τα δάκρυα τώρα έτρεχαν ασταμάτητα.

Μετάνιωσε ο Δαμιανός, είδε τη συντριβή της και μετάνιωσε πικρά, κρατούσε στη χούφτα το σπασμένο στολίδι σαν να κρατούσε την πονεμένη της ψυχή.

– Συγχώρα με..., ψιθύρισε.

Χαμογέλασε εκείνη λυπημένη, τι να σου κάνει μια συγγνώμη όταν σου έχουν γκρεμίσει το πιο γλυκό σου όνειρο;

– Δεν πειράζει, του είπε. Δεν πειράζει, και έκανε δυο βήματα, πάντα με τη νεκρή τοαγίερα-όνειρο στη χούφτα. Είμαι έγκυος... τρεις μήνες... στους τέσσερις... Το... το παιδί... *μας* θα γεννηθεί το καλοκαίρι..., και βγήκε από τη σάλα.

Τώρα κρατούσε μια πεθαμένη ψυχή μέσα στη χούφτα της, δεν θα τη χάριζε ποτέ ξανά στον Οκάν, εκείνου του άξιζαν τα καλύτερα, τα ομορφότερα, τα πιο ευτυχισμένα, τα πιο αγνά, δεν θα τον πλησίαζε ξανά, δεν θα γινόταν ποτέ ξανά η «Λάρα του», θα έμενε κοντά σ' αυτό τον άνθρωπο που δεν μπορούσε τίποτα να της δώσει, θα έμενε να τη βασανίζει και να τον βασανίζει. Ο Οκάν είχε δικαίωμα στην ευτυχία και στη χαρά, και εκείνη δεν ήταν σε θέση, δεν είχε πια καρδιά, να τον κάνει χαρούμενο.

Ξύπνησε αξιμέρωτα και κοίταξε από το παράθυρο. Μακριά, κάτω στην πόλη, φαίνονταν κάτι φώτα. Ψηλά, στην περιοχή τους, επικρατούσε απόλυτο σκοτάδι.

Ντύθηκε προσεκτικά, όσο μπορούσε πιο αθόρυβα, και σήκωσε στην αγκαλιά της τη Ζωή, που γκρίνιαζε λιγάκι.

– Σσος, της είπε τρυφερά. Έλα, μωρό μου, σήκω...

Η μικρή την ακολούθησε με κλειστά τα μάτια, μισοκοιμισμένη, κρύωνε και χασμουριόταν όσο η μαμά την έντυνε.

– Είναι Χριστούγεννα, το ξέχασες; τη ρώτησε η Ιλαρία.

Κάτι θυμήθηκε μες στη νύστα της η Ζωή και χαμογέλασε.

– Γιατί δεν έρχεται ο πατερούλης και ο Σίμος μαζί μας; ρώτησε, ενώ η μαμά της έκλεινε πίσω τους την πόρτα.

Ο άντρας της δεν πήγαινε στην εκκλησία, στην πραγματικότητα είχε να πάει από τον γάμο τους, τότε στη Μυτιλήνη, όταν

γνώρισε την κοπέλα που θα παντρευόταν, την κοπέλα που συνάντησε για πρώτη φορά στα σκαλιά της εκκλησίας πέντε λεπτά πριν από τον γάμο. «Θέλεις να πάμε μαζί αύριο;» τον είχε ρωτήσει αποβραδís, σκέφτηκε λίγο εκείνος προτού απαντήσει και «Πήγαινε εσύ με τη Ζωή. Εγώ θα μείνω με τον Σίμο. Μην το πάρεις μαζί σου μες στην υγρασία το παιδί, βήχει...» είπε.

Καθώς κατηφόριζε μαζί με την κορούλα της και άλλους γείτονες για την Αγία Αικατερίνη, να πάνε να λειτουργηθούν, χρονιάρα μέρα, προσπέρασε το σπίτι της Νενέ κοιτώντας λοξά.

– Δεν θα δούμε τη γιαγιά και τον νονό; ρώτησε το κοριτσάκι.

– Σσος, είναι νωρίς, τη μάλωσε απαλά. Μπορεί και να κοιμούνται ακόμα...

Είχε αποφύγει να συναντήσει τον Οκάν τις τελευταίες δύο εβδομάδες. Το πρωί καθυστερούσε επίτηδες, κι όταν έφτανε στο σπίτι της κυρα-Νενέ για να αφήσει τον γιόκα της, εκείνος είχε ήδη φύγει. Το απόγευμα γύρναγε βιαστική, άρπαζε σχεδόν το παιδί και έφευγε χωρίς καν να πει τον καθιερωμένο καφέ και να γυρίσει το φλιτζάνι. «Του το 'πες;» ρωτούσε κάθε τόσο η Νενέ, ώσπου ήρθε εκείνο το βράδυ ο γιος της, ο Οκάν, συντετριμμένος και «Μάνα» της είπε «ο Δαμιανός κερνάει που το κορίτσι μου είναι έγκυα πάλι». Και το άλλο πρωί, όταν η Λαρώ πήγε να αφήσει τον Σίμο, άρρωστο με βήχα και πυρετό, πήρε η Νενέ το αγόρι απ' το χέρι και, προτού κλείσει την πόρτα πίσω της, «Μπορούσες να του έλεγες κάτι...» της είπε ήρεμα –χλώμιασε η άλλη και δεν μίλησε–, «Το έμαθε από τη γειτονιά... Κρίμα στον έρωτα...».

Έφυγε σαν κυνηγημένη η Λαρώ και όλη τη μέρα έδιωχνε τα

λόγια από το μυαλό της, μα εκείνα ξαναγυρνούσαν το ίδιο σκληρά, το ίδιο βασανιστικά. Κρίμα στον έρωτα, κρίμα στον έρωτα, κρίμα στον έρωτα...

Λίγες μέρες μετά, εκείνος την περίμενε έξω από το σπίτι των Γάλλων, πέρα στο Ντεπώ.

– Πώς το βρήκες; τον ρώτησε κατευθείαν, αντί να πέσει στην αγκαλιά του.

Γέλασε πικρά εκείνος, αυτός είχε κινήσει γη και ουρανό και την είχε ανακαλύψει έπειτα από τόσα χρόνια, ένα σπίτι, και μάλιστα ενός τόσο «επώνυμου» ανθρώπου, δεν θα μπορούσε να βρει;

Περπάτησαν πλάι πλάι, στην αρχή βουβοί. Δεν τολμούσε να τον κοιτάξει, άκουγε την ανάσα του να σφυρίζει δίπλα της, σημάδι πως σφιγγόταν, πως μετρούσε και τον αέρα που έβαζε μέσα του, τον είχε μάθει πια, όταν ήταν στενοχωρημένος του κοβόταν η αναπνοή, κάτι θαρρείς τον εμποδίζε να πάρει αέρα.

– Είσαι καλά; τον ρώτησε και έκανε μια προσπάθεια να χαμογελάσει, που όμως απέτυχε.

– Γιατί δεν μου το 'πες ποτέ; στάθηκε μπροστά της και την ανάγκασε να τον κοιτάξει. Γιατί δεν μου είπες ότι... ότι... είχατε ξαναγίνει αντρόγυνο; Γιατί με άφησες να πιστεύω ότι... δεν σε άγγιζε... δεν... δεν σε φιλούσε..., και σταμάτησε, δεν άντεχε να ξεστομίσει τα παρακάτω.

Τον κοίταξε και ένιωσε να πονάει παντού, σήκωσε τον γαϊάκο του παλτού της να προστατευτεί από το αγιάζι, αλλά το ξεφύσημα του αγαπημένου της ήταν αυτό που ήθελε να αποφύγει, ήταν μια άπιστη γυναίκα, άπιστη και κακιά, άπιστη, κακιά και ανόητη, που τον έκανε να υποφέρει. Ποιον; Αυτόν που αγαπούσε, αυτόν που έφερνε στον νου της όταν σκεφτόταν τη λέξη «αγάπη», αυτόν που

τα πλαγιάσματα μαζί του δεν ήταν μόνο κορμί, ήταν και ψυχή – κυρίως ψυχή. Χαμήλωσε τα μάτια της –το πρόσωπό της δεν μπορούσε να το χαμηλώσει, της το κρατούσε ψηλά ο Οκάν από το πιγούνι–, δεν μπορούσε να τον κοιτάει, δεν θα άντεχε να τον κοιτάξει και να του πει αυτά που είχε αποφασίσει να του πει.

– Ναι... έχεις δίκιο... Πάει λίγος καιρός... δεν είναι βέβαια κάτι... κάτι το... αλλά είναι ο άντρας μου... Καταλαβαίνεις, δεν καταλαβαίνεις;

Χλώμιασε λες και του είχε μπήξει σουγιά στην καρδιά και έφυγε μεμιάς όλο το αίμα, χλώμιασε και αισθάνθηκε τα πόδια του να μην τον κρατάνε. Τράβηξε το χέρι του από το πρόσωπό της και το έβαλε στην τσέπη του, καλύτερα έτσι, ας μην καταλάβαινε τουλάχιστον ότι έτρεμε, ας μην καταλάβαινε ότι πέθαινε από πόνο, πίκρα και διάψευση, ας μπορούσε να μπει ολόκληρος μέσα σ' εκείνη την τσέπη –μια τούντ τσέπη να αιωρείται στο απογευματινό φως–, γέλασε κάπως με την εικόνα που του ήρθε στα μάτια άθελά του, ας χωνόταν μέσα στην τσέπη-μήτρα και ας μην έβγαινε ποτέ ξανά.

– Όχι, Λάρα..., κατάφερε να πει. Όχι, δεν καταλαβαίνω... Είχα μείνει παλιά, πολύ παλιά, τότε που έκλαιγες στην αγκαλιά μου και ζητούσες να γλυκάνω τις πληγές σου... τότε που με δάκρυα μου έλεγες ότι... ότι... μετά τον Σίμο... μετά που έμεινες έγκυα στον Σίμο... ότι από τότε... από τότε δεν ήσασταν άντρας και γυναίκα, δεν κοιμόσασταν μαζί... δεν...

Σταμάτησαν οι λέξεις στον αέρα, και μείνανε έτσι άπραγοι και ακίνητοι, εκείνος με τα χέρια στις τσέπες και τα μαλλιά ανάκατα, εκείνη με τον γιακά σηκωμένο και τα χέρια της πεσμένα, νεκρά θαρρείς, στο πλάι.

– Κι εγώ; τη ρώτησε, ενώ από μέσα του ευχόταν να είναι ένα όνειρο. Εγώ λοιπόν, Λάρα, τι είμαι για σένα; και γέλασε πάλι,

έκανε κουράγιο και γέλασε – δεν μπορεί, δεν μπορεί, ένα αστείο θα ήταν όλο αυτό... δεν μπορεί η αγαπημένη του... λίγες μέρες πριν του έδινε όρκους αιώνας αγάπης... δεν μπορεί...

Έκανε δυο βήματα πίσω, η ερώτησή του θαρρείς και τη ράπισε, έπιασε το μάγουλό της –κρύο και καυτό μαζί, πώς γίνεται αυτό;–, έπρεπε, τώρα έπρεπε να το πει, για να μην υποφέρουν περισσότερο, να τελειώνουν μια ώρα αρχύτερα, πόνος που κρατάει σαπίζει μέσα σου, ας τελειωναν μια ώρα αρχύτερα.

– Εσύ, Οκάν, είσαι ο... ο φίλος μου... ο αγαπημένος μου φίλος... ο μόνος άνθρωπος που δεν θα πάψω ποτέ να αγαπάω... και... και να σέβομαι... και να εκτιμώ...

Την κοίταξε με βλέμμα τρελού, κάτι έλειπε από τις κουβέντες της, κάποια λέξη είχε ξεφύγει, την είχε πει η Λάρα κι εκείνος δεν την άκουσε... Είχε πει «έρωτας»; Είχε πει «όνειρα», εκείνα που κάνανε να μη χωρίσουν ποτέ; Είχε πει «πάθος», εκείνο που τους έκανε να καίγονται σε άσβεστη φωτιά; Μάλλον δεν είχε ακούσει καλά, δεν μπορεί, δεν μπορεί, κάτι θα είχε πει η Λάρα κι εκείνος δεν το άκουσε, από την ταραχή του έχασε τις λέξεις, λοξοδρόμησαν και δεν βρήκαν τα αυτιά του... δεν μπορεί...

– Και ο έρωτας, Λάρα; *Ο δικός μας έρωτας*; Τι έγινε ο έρωτάς μας; βόγκηξε, αγγίζοντας τα αυτιά του, που έπιαναν όλους τους ήχους από γύρω – την ανάσα της θάλασσας, το πέταγμα των πουλιών, το τρίξιμο ενός ξεραμένου φύλλου καθώς άγγιζε τη γη στο πέσιμό του, όλους τους ήχους, εκτός από εκείνους που πέθαινε από λαχτάρα να ακούσει...

Δεν είχε να του πει τίποτα άλλο, ας τελειωνε εκείνο το μαρτύριο, δεν μπορούσε να πει τίποτα, δεν *έπρεπε* να πει τίποτα, γιατί θα την καταλάβαινε, ήταν σίγουρη γι' αυτό. Πόσο τυφλός μπορεί να ήταν και να μην ένιωθε το ψέμα της; Δεν έβλεπε πόσο ερωτευμένη ήταν μαζί του, ότι μόνο αυτόν είχε άντρα;

– Είμαι μια παντρεμένη..., κατέρρευσε – δεν ήξερε τι άλλο να πει. Έχω άντρα και παιδιά... Είναι ανάπηρος... με έσωσε από την ατιμία... μου έδωσε το όνομά του... αγαπάει την κόρη μου σαν δικό του παιδί... Είναι ο... ο άντρας μου.

Έκανε να φύγει, δεν βαστούσε άλλο, αν έμενε λίγο ακόμη θα κατέρρεε, και δεν έπρεπε.

– Το παι...δί; συλλάβισε την ύστατη προσπάθεια ο Οκάν. Το παιδί αυτό... αυτό που είναι μέσα σου... τίνος είναι αυτό το παιδί;

Ήξερε η Λάρα. Ήξερε ότι ακόμα υπήρχε περιθώριο να τα διορθώσει όλα. Μπορούσε ακόμα να μη σκοτώσει τον αγαπημένο της, ούτε την ίδια. Είχε ένα μικρό, τόσο δα, περιθώριο για να τα επανορθώσει όλα. Είχε επίγνωση ότι αυτή θα ήταν και η τελευταία της κουβέντα, ότι μετά θα τραβούσε ο καθένας τον δρόμο του. Αυτός θα μπορούσε να φτιάξει τη ζωή του, θα μπορούσε να παλέψει για να γίνει ευτυχισμένος, μπορεί και να τα κατάφερνε... σίγουρα θα τα κατάφερνε στο τέλος... Η ίδια όμως... όχι. Ο δικός της ο δρόμος ήταν ένα αδιέξοδο, τελείωνε μέσα σ' εκείνη τη μικρή αυλή, τελείωνε στον Δαμιανό, που καθόταν αμίλητος στο τοιχάκι και κάπνιζε. Ήξερε ότι ο Οκάν τα είχε παίζει όλα κορόνα γράμματα για να τη βρει. Μπορούσε τότε να τον έδιωχνε, να μην τον δεχόταν, να του εξηγούσε. Τώρα όμως –και το ήξερε η Λαρώ–, τώρα δεν θα ανεχόταν αυτή τη συμπεριφορά. Τώρα εδώ όλα θα τελείωναν.

– Είναι... του Δαμιανού..., είπε με σβησμένη φωνή και έφυγε γυρίζοντάς του την πλάτη.

Έμεινε να την κοιτάει. Για λίγο, για ελάχιστα δευτερόλεπτα, πίστεψε ότι θα έστρεφε πάλι το κεφάλι της προς αυτόν, ότι θα γύρναγε πίσω, ότι θα έτρεχε κοντά του και θα του ζητούσε συγγνώμη.

Όχι ότι είχε ανάγκη τη συγγνώμη... Την αγάπη, το πάθος, το

κορμί, το βλέμμα, το χαμόγελο, τα χέρια, την αναπνοή, τα σγουρά της τα μαλλιά, τον τρόπο που κατσούφιαζε, τα μαύρα της τα μάτια, το λακκάκι που είχε στο αριστερό μάγουλο, τα άλλα δυο λακκάκια, εκείνα που είχε κάτω από τη μέση –το δεξί λίγο πιο μεγάλο από το αριστερό–, αυτά είχε ανάγκη. Τη ζεστασιά της, το χάδι και το φιλί της, τις αναμνήσεις τις ανακατεμένες με τις δικές του, τα σπαστά της τούρκικα, τη μορφή της δίπλα στο σιντριβάνι των παιδικών τους χρόνων, τον τρόπο που του δινόταν εκεί, στα κρυφά και στα μουλουχτά, τον τρόπο που σπαρταρούσε το κορμί της, τον ιδρώτα που έτρεχε ανάμεσα από τα σφιχτά στήθη, τη φωνή της στο αυτί του όταν του έλεγε «Αγάπη μου, φως μου...», όλα αυτά είχε ανάγκη ο Οκάν και όχι μια συγγνώμη. Μια συγγνώμη που δεν γύρισε να την πει –τότε, γιατί την είπε αργότερα;– και τράβηξε τον δρόμο της μόνη –μόνη και πικραμένη–, όπως ήταν πάντα.

Και έμεινε να την κοιτάει που έφευγε, νόμιζε ότι είχε πεθάνει, ούτε πόνο ένιωθε ούτε να κλάψει ήθελε, δεν ήξερε καλά καλά ποια ήταν η γυναίκα που έβλεπε την πλάτη της, ήταν και πάλι μόνος, όπως προτού τη βρει. Μόνο που τότε η μοναξιά είχε ένα πρόσωπο, το πρόσωπό της· τώρα θα ήταν άδειο το κάδρο, άσπρο, κενό, καμία ελπίδα, κανένα χαμόγελο, καμία τούφα μαλλιών πεσμένη στο μέτωπο. Τώρα ο Οκάν καταλάβαινε για πρώτη φορά την ξενιτιά και την ερημιά του.

Κοίταξε προς το σπίτι του Γάλλου πρόξενου, το σπίτι από το οποίο είχε βγει η Λάρα. Είδε τον μεγάλο κήπο, τον κατάφυτο και καταπράσινο. Είδε τη βεράντα με τα άσπρα μάρμαρα, τη βεράντα που κοίταζε προς τη θάλασσα. Από εκεί όπου στεκόταν δεν την έβλεπε, μπορούσε μόνο να την ακούσει –ένας απαλός φλοίσβος, τίποτα άλλο–, μπορούσε και να τη μυρίσει, φύσαγε απαλός νοτιάς και έφερνε προς το μέρος του το θαλασσινό άρωμα.

Άκουσε φωνές μέσα στον κήπο, κάποιοι –παιδί θα ήταν– φώ-

ναζε χαρούμενος, έστηκε αυτί, ναι, ναι, γαλλικά μιλούσε... φυσικά, τι ηλίθιος... γαλλικά θα μιλούσαν οι Γάλλοι, τι άλλο; Άκουσε και μια γυναίκα να λέει κάτι, πάλι στα γαλλικά, πλησίασε χωρίς να ξέρει γιατί, χωρίς να υπάρχει λόγος, χωρίς να τον νοιάζει καλά καλά ποιοι μιλούσαν – τι ήθελε, αλήθεια, να μάθει;... γιατί το έκανε αυτό;

Είδε ένα ψηλόλιγνο, χλωμό αγόρι να πετάει ένα πολύχρωμο τόπι στον αέρα και να το ξαναπιάνει, θα 'ταν πάνω κάτω στην ηλικία της Ζωίτσας, φορούσε όμορφα βελούδινα ρούχα, άσπρο πουκάμισο, και μέσα από τον γιακά κάτι έλαμπε κρεμασμένο στο λαιμουδάκι του. Έτσι όπως συναντήθηκαν οι ματιές τους, ο Οκάν πρόσεξε ότι το παιδί είχε τα ωραιότερα πράσινα μάτια που είχε δει ποτέ.

Τη στιγμή που προσπαθούσε να θυμηθεί πού είχε ξαναδεί αυτά τα καταπράσινα μάτια –τι του θύμιζαν;... τι του θύμιζαν;...– άκουσε τη γυναίκα από το βάθος του κήπου να φωνάζει στο παιδί:

– Nicola, Nicola! Viens ici, mon chéri!* Nicola...

* «Έλα εδώ, αγάπη μου!»

Μέσα του 20ού αιώνα. Οι δύο ηρωίδες, η Βασιλική και η Ιλαρία, έχουν τραβήξει τους δρόμους της ζωής τους στα διαφορετικά σημεία του ορίζοντα.

Η Βασιλική στην Αμερική γεμάτη από αγάπη, πλούτη και ενδιαφέρουσα ζωή, συναντάει έναν άγνωστο που τη γοητεύει και είναι αποφασισμένη να τον ακολουθήσει ως την άκρη του κόσμου. Ο έρωτάς τους σκαλώνει πάνω σ' έναν χρυσό σταυρό μ' ένα γράμμα χαραγμένο. Ηρωίδα αρχαίας τραγωδίας, η Βασιλική ορκίζεται εκδίκηση για τον άδικο χαμό της παιδικής της φίλης, χωρίς να υποψιάζεται ποιος μπορεί να είναι ο αίτιος...

Η Ιλαρία στη Θεσσαλονίκη, παλεύοντας με τη σκληρή πραγματικότητα, γίνεται κοινωνός ενός συγκλονιστικού μυστικού που ξεκινάει από τη Δυτική Μακεδονία, περνάει από τη Σμύρνη και τη Μικρασιατική Καταστροφή και φτάνει ως το σπίτι της. Όλα όσα πίστευε ανατρέπονται και πρέπει να βρει κουράγιο να αποδώσει δικαιοσύνη.

Ποιοι είναι όλοι αυτοί οι άνθρωποι που ακροβατούν στους μεσημβρινούς της ζωής και πού θα τους οδηγήσει το αέναο ταξίδι τους;

ΤΟ ΔΕΥΤΕΡΟ ΜΕΡΟΣ
ΤΗΣ ΑΓΑΠΗΜΕΝΗΣ ΤΡΙΛΟΓΙΑΣ
Οι μεσημβρινοί της ζωής

ISBN:978-618-03-3031-1

9 786180 330311

ΒΟΗΘ. ΚΩΔ. ΜΗΧ/ΣΗΣ 83031

metaixmio.gr